

Volynští Češi v ilegálním hnutí v Rovně a okolí Vladimír Palička, *27.1.1923 Zdolbunov

Vlastenecké povědomí Čechů usídlených v Rusku se projevovalo po celou dobu existence menšiny. Značně zesílilo v období zápasu za vznik samostatného Československa a projevilo se jejich účastí na vzniku České družiny. Za druhé světové války bojovali volynští Češi proti nacismu a fašismu nejen ve spojeneckých a československých jednotkách, ale mnozí se zapojili do ilegální činnosti přímo na Volyni v rámci partyzánských oddílů nebo i v ilegálních organizacích napojených na ně v daném regionu.

Delší dobu jsem shromažďoval fakta o ilegální odbojové činnosti za nacistické okupace v okolí Rovna a Zdobunova, která zde ve stručnosti podávám. Rovno zvolili Němci jako hlavní město okupované části Ukrajiny — Reichskommissariat Ukraine. Do města přišla spousta nacistů: správní orgány se svými rodinami, armádní, bezpečnostní a jiné represivní složky, němečtí statkáři, kteří přišli zabírat dobytý „východní prostor“, „Ukrajinci“ berlínského původu a všelike ztracené existence.

Tím se město stalo přímo magnetem pro sovětské zpravodajské složky. Nejen to, ve městě a okolí spontánně vznikaly lépe či hůře organizované skupinky odporu, jejichž vznik byl přímo podněcován nacistickou krutostí a nadutostí. Takové ilegální podhoubí výrazně usnadňovalo zpravodajsko-diverzní činnost partyzánů skupiny Medveděva a bez této podpory by neuspěl ani tak dobrý a odvážný rozvědčík jakým byl Nikolaj Kuzněcov. Záslužnou průzkumnou i zpravodajskou práci odváděly Mája Mikotová se svojí sestřenicí. Bydlely v Rovně a pracovaly v německém Casinu, které partyzáni vyhodili do vzduchu s několika stovkami německých nacistických důstojníků.

Ferdinand Novák oficiálně fungoval coby „loajální ředitel“ továrny na válenky, kterými význačně zásoboval východní frontu. Ty se ale po krátkém používání rozpadávaly. A neoficiálně... Z hlediska svého postavení udržoval styky s Němci, získával důležité zprávy, řídil početnou ilegální organizaci, zabýval se sabotáží a před osvobozením Rovna i diverzní činností. Účetní tohoto podniku Jan Luc uměl dobře německy a díky obchodním jednáním s Němci se mu dařilo získávat německé doklady.

Významnou roli sehrál Jan Kutkovec, agronom, rodák z Korecka, který měl volný pohyb z titulu své funkce. Pomáhaly mu jeho sestry Anna a Kateřina a dále Josef Novák se sestrou Naděou, kteří bydleli v Hošči. V průzkumu nemalou měrou přispěl zvěrolékař Matěj Kucín, který měl také volnější pohyb z titulu zaměstnání a navíc bydlel u strategické silnice Lvov, Rovno, Kyjev, po níž se přesunovaly německé útvary.

Jan Čiberák poskytoval konspirační byt v Gorodku. U Kazimíra Dombrovského v Rovně, v ulici Pięknej 16 měl Kuzněcov jakoby legální byt. Václav Žihadlo bydlel na samotě, kde si partyzánský oddíl zřídil „maják“ — místo pro předávání zpráv, pro dočasný únik do bezpečí po provedení akce a pro desítky jiných funkcí, které potřebuje partyzánská činnost.

Místa pro předávání zpráv a navazování konspiračních styků s potenciálními spolupracovníky byla v Siněvě Marie Žárská a v Kvasilově Vladimír Řehák. Nenápadnou, ale nezastupitelnou průzkumnou, signalizační a jinou „drobnou“ práci odváděl záměrně ošuntělý rovenský drožkář Vacek zvaný sakrament, zřejmě podle často užívané nadávky. Město Zdobunov „nehostilo“ tolik význačných nacistů, ale zato zde byla křižovatka hlavních železničních spojů a na rozdíl od jiných stanic se ve zdejších depu měnily ve vlakových soupravách lokomotivy.

Proto zde byly příznivé podmínky nejen pro sledování pohybu vojsk, ale také pro sabotážní činnost. Zdobunovští ilegální pracovníci neměli sice v začátcích s nikým spojení, ale nezháleli. Vyřazení točny lokomotiv, poškození lokomotiv s velkým písmenem „V“ vpředu, se neobešlo bez vyšetřování — můj otec byl vyšetřován ve Zdobunově a já ve věznici v Rovně. Jiří Janáček a Alexandr Zaslocký se pokusili získat spojení s partyzány v prostoru Šepetovky a jen díky železničářským dokladům unikli zadržení.

Spojení s Medveděvovou skupinou navázal Jiří Hrouda, který zastával funkci technika výtopny a z titulu této funkce měl možnost většího pohybu. Spojení navázal přes kvasilovskou partyzánskou

spojku a od této doby chodil do Kvasilova „na pivo“ a naše činnost byla již koordinovaná v průzkumné, sabotážní a nakonec i v diverzní činnosti. Hlavní bylo, aby závady nebyly zjištěny ve stanici Zdolbunov, ale až v různě vzdálených místech, aby ani analýzou nacisté nemohli vytipovat místo sabotáží.

Seřizovali jsme přetlakové ventily na lokomotivách, vyměňovali pojistky u pístů, poškozovali brzdové hadice, znehodnocovali olej v ložiscích lokomotiv a tenderů. Vyměňovali těsnění na parních a vzduchových systémech, zakládali trhaviny do uhlí a pražců ap. Nebyli jsme v podobné práci osamoceni. Josef Majerník, zvaný „samočech“, pomocník výpravčího nádraží, získával a předával cenné zprávy do oddílu Medveděva.

Na okresním policejním oddělení pracoval „sekáč“, zvaný tak pro ztepilou postavu a elegantní ošacení, jeho příjmení dodnes neznám. Hlavně, že měl přístup k různým dokumentům a tiskovinám a dokázal toho využít pro ilegální práci.

Zdolbunovská cementárna vyráběla cement pro stavbu „valu na Dněpru“, ale také měla své ilegální pracovníky, kteří měli přístup k psacím a rozmnožovacím strojům. Tiskly se zde letáky v ukrajinštině, polštině, češtině a také v němčině pro partyzánský oddíl, pro volyňskou oblast, pro Generální gouvernement (Polsko) a také pro německé vojáky jedoucí na frontu. Tuto činnost řídil Benedikt Kušner ze Zdobice s vědomím Václava Vízka ze Zdolbunova — energetika závodu. Významnou úlohu sehrál Jan Monach při zneškodňování náloží, kterými chtěli Němci před svým odchodem závod poškodit. Přímou v partyzánském oddílu působili Petr Mamonec, Petr Holub, Václav Drozd se svojí manželkou rodem z Boratína Č.

Nejbolestnější nakonec — vzdát čest a zachovat památku těch, kteří v tomto boji padli. Petr Holub zahynul při plnění úkolu v Rovně a Drozdova manželka zahynula u Lvova. Na šibenici v Rovně, těsně před osvobozením města Rudou armádou, zahynuli mimo jiné účetní Jan Luc a Marie Žárská ze Siněva. Za poskytování úkrytu Nikolaji Kuzněcovovi Němci zavraždili Leona a Nad'u Štupalovy, Josefa Bohdana s celou rodinou a Věru Hamounovou. Anna Kudešová zahynula jako spojka partyzánského oddílu a Václav Vízek energetik cementárny ve Zdolbunově, se v beznadějné situaci při zatýkání záměrně dotkl elektrického rozvodu vysokého napětí.

Kolik našich krajanů se zúčastnilo odboje v partyzánských oddílech a v ilegální činnosti se dá těžko zjistit. Jména jen některých z nich jsou zapsána v Knigach pamjati, které byly v poslední čtvrtině 20. století zpracovány po celém území Sovětského svazu. Ke cti našich krajanů je třeba zdůraznit, že se mezi nimi nenašel žádný zrádce nebo udavač.

Praha v září 1995.